

Om HYPER

Hans Walter Gabler

Hyper utgjorde från början en digital miljö för forskningsplattformen HyperNietzsche. Idag är Hyper på väg att utvecklas till en generellt användbar infrastruktur för dokument- och textforskning. I takt med att nya användare reser nya krav och önskemål om Hypers funktionalitet kommer dess infrastruktur sannolikt att expandera och dess funktioner att specialiseras. För närvarande förklaras dess egenskaper och karaktär dock enklast med utgångspunkt i pilotprojektet HyperNietzsche.

Forskningsplattformen HyperNietzsche baserar sig på dokument- och textforskning, och utgör samtidigt en mötesplats för forskningsutbyte på nätet. Att den är baserad på dokument- och textforskning innebär att HyperNietzsche har byggt upp en betydande samling av digitaliserade Nietzsche-handskrifter. (Detta skedde i samråd och samarbete med Stiftung Weimarer Klassik, vars bestånd originalen tillhör.) Till de digitaliserade Nietzsche-originalen fogas på plattformen transkriptioner och utgivna presentationer, stigar (paths) genom materialet, samt essäer, recensioner, kommentarer o.s.v., som har att göra med plattformens källmaterial, liksom så som med alla innehåll de själva deltar i att utveckla. Plattformen organiseras framför allt genom två centrala och förbundna egenskaper, som utmärker den digitala infrastrukturen: dess nodstruktur och dess dynamiska kontextualisering.

Inom ramen för Hyper representeras plattformens material av en katalog av signaturer, eller sigler. Det är bara genom dessa signaturer eller sigler som materialet egentligen existerar i systemet. Därutöver består plattformen uteslutande av vetenskapliga bidrag. Främst bland dessa är de digitala faksimilerna: dessa avbildar de dokument som motsvarar signaturkatalogens URL:er. Signaturen blir med andra ord synlig när digitaliseringen av originalet knyts till den. En manuskriptsignatur motsvarar i första ledet ett fysiskt föremål. I originalens materialitet är de fysiska föremålen – med tätande granularitet – en bok eller skrivbok, ett ark, ett blad eller en sida. Därutöver tillåter det virtuella mediet att förfina granulariteten ytterligare och således individuellt siglera delavsnitt på sidorna; detta innebär också möjligheten att förknippa avsnitt som är spridda över två eller flera sidor med varandra. Rent formellt är dessa avsnittsigler enkla – eller snarare allt mer komplicerade – avledningar av dokumentets eller sidans sigler. Det är bidragsgivarens ansvar att definiera och siglera delavsnitt på enstaka sidor, eller att definiera och med hjälp av signaturer förknippa avsnitt som griper över sidogränser. Principiellt är det möjligt att låta ett flertal avbildningar av ett och samma original

knytas till den signatur som representerar dess plats inom systemet – ja, när systemet laddar faksimiler av originalen, genererar det faktiskt självt kopior i olika upplösningar som används på de olika tillgångsnivåerna till plattformen.

Den andra stora gruppen av bidrag till plattformen är transkriptioner. Dessa knyts i likhet med faksimilerna till katalogen av signaturer/sigler. Även här ansvarar bidragsgivarna för transkriptionerna, och mer än en transkription av en och samma handskriftsenhet (sidoföljd, sida, sidoavsnitt) kan infogas i plattformen. I fråga om transkriptionerna bör två saker särskilt noteras: den ena är att HyperNietzsche har utvecklat en egen XML-baserad transkriptionskod som kallas HNML (**H**yper **N**ietzsche **M**arkup **L**anguage). Men Hyper är inte beroende av att HNML (eller andra dialekter av vad som borde kallas HML [**H**yper **M**arkup **L**anguage]: t.ex. HW[oolf]ML, HP[roust]ML o.s.v.) används. På en given plattform kan HML-märkning utan vidare användas i vissa dokument, parallellt med XML/TEI-märkning i andra, och ytterligare märkningspråk när dessa bara har definierats i systemet. Den andra och mera omfattande synpunkten är att Hyper möjliggör en mängd alternativa sätt att redovisa och presentera transkriptioner och faksimiler, var för sig eller i kombination: 'diplomatarisk' och 'linjär' textpresentation (det ena eller det andra, alternativt synoptiskt av bägge; med eller utan faksimil, eller eventuellt med HML-märkningen vid sidan); och 'ultra-diplomatarisk' textpresentation (alltid tillsammans med faksimil-presentation). HML-märkningen, eller motsvarande manuskript-känslig kodning (t.ex. XML/TEI), gör det möjligt att på skärmen alternera mellan manuskriptets lager, och på så vis enskilt visualisera manuskriptets olika texttillstånd.

En tredje grupp av vetenskapliga bidrag i Hyper-plattformen är stigarna. Dessa beskriver analytiska vägar genom dokumenten och ger en bild av textutvecklingen i, och framför allt mellan, de fysiska dokumenten. Stigar kan konstrueras på kronologiska, genetiska eller tematiska grunder – eller egentligen på vilka pragmatiska grunder som helst. Deras uppgift är att beskriva och visualisera resultaten av en bidragsgivares undersökningar av plattformens källmaterial. Tekniskt sett ordnas de efter dokumentens eller dokumentavsnittens signaturer och tar form av en lista över det aktuella urvalet signaturer ur katalogen. Utifrån det aktuella urvalet beräknar systemet automatiskt så kallade rhizomer – d.v.s. grafiska framställningar av avlednings- och släktförhållandena mellan signaturerna, och således mellan dokument respektive deras siglerade avsnitt. Ett rhizom visar hur en text framskrider, ett tema utvecklas, ett motiv eller begrepp tas upp eller ett namn omtalas – för att nämna några exempel – i olika sammanhang tvärs genom plattformens hela material.

Ytterligare materialgrupper som är lämpade att infogas i Hyper bör inte heller glömmas. Vid HyperNietzsche, men också vid t.ex. Beckett-projektet i Antwerpen, har man börjat

bygga upp vad som kallas Nietzsches, resp. Becketts, bibliotek. I fråga om Nietzsche har alla Nietzsches marginalanteckningar (bevarade i hans egna böcker i Weimar) börjat digitaliseras i bild och transkription och infogas i HyperNietzsches signatursystem. Beckett-projektet går tillväga på ett liknande sätt, även om det finns en intressant skillnad mellan de två projekten. I fråga om Nietzsche utökas plattformens material så att säga homogent, i och med att alla dess olika typer av material i formellt hänseende fortfarande organiseras enligt HyperNietzsches signatursystem. Beckett-biblioteket sigleras efter samma mönster. Men samtidigt organiseras andra delar av Beckett-projektet med andra datoriserade metoder. Detta torde emellertid inte bereda principiella svårigheter. Infrastrukturen Hyper är inte proprietärt hermetisk, och dess *open access*-ambitioner och grund i fri programvara motsvaras av en teknisk öppenhet.

HyperNietzsche och motsvarande plattformar baserar sig alltså framför allt på originalmaterial. Men att de samtidigt fungerar som publikationsorgan är det som gör dem till verkliga forskningsplattformar. Hypers infrastruktur erbjuder möjligheten att publicera alla slags allmänna och relevanta bidrag av vikt – essäer, recensioner, kommentarer, översättningar etc. – med plattformens källmaterial som kontext. Publiceringen är inte okontrollerad. HyperNietzsche har en utgivarkommitté som åtar sig en kvalitetskontroll och granskar och godkänner bidrag. Plattformens infrastruktur möjliggör denna *peer review*-granskning genom en modul som är både automatiserad och garanterar dubbel anonymitet (de bedömandes liksom de bedömdas identitet förblir okänd under granskningsförloppet). Varje antaget allmänt bidrag katalogiseras med egen signatur, även den i form av en URL, och i den utsträckning som bidraget anknyter till andra bidrag på plattformen, och naturligtvis till dess bestånd av originalmaterial, förses det med relevanta länkar som systemet känner igen.

Om alla anknytningspunkter och länkar är katalogiserade och på plats i plattformens helhet, är det infrastrukturens kärnfunktion, nämligen dess dynamiska kontextualisering, som garanterar plattformens funktion och aktualitet. Tekniskt sett fungerar den dynamiska kontextualiseringen så, att systemet i och med varje publicerat bidrag på nytt beräknar alla relevanta förbindelser över natten och samtidigt infogar de motsvarande bidirektionella länkarna. Vid varje användning av en given dokumentsida eller annat skärminnehåll listas alla aktuella länkar, de äldre såväl som de nyaste, i den vänstra skärmkolumnen, där referenserna dessutom alltid anpassas till den aktuella sidan.¹ Hyper-plattformen framstår på så vis som en virtuell miljö där kunskap alstras och tillgängliggörs.

¹ (Se vidare Michele Barbera, "Hyper. The Software Architecture" och Paolo D'Iorio, "Nietzsche on New Paths", båda finns som nerladdningsbara PDF-filer på denna webbplats.)